

نبرد خاموش: راهبردهای پدافند شناختی در مواجهه با جنگ روانی

در دنیای امروز، موفقیت در جنگ فقط به داشتن نیروی نظامی برتر بستگی ندارد؛ بلکه کنترل ذهن و روان مردم هدف، پیش از شروع درگیری های نظامی، نقش بسیار مهمی در نتیجه جنگ دارد. جنگ روانی که از گذشته های دور تا امروز همراه نبردهای نظامی بوده، ابزاری موثر برای تضعیف روحیه دشمن، ایجاد ترس و تحمیل اراده سیاسی یا نظامی است. اگر در گذشته با نمایش سرهای بریده، پخش شایعات ترسناک یا استفاده از نمادهای ترسناک، روحیه دشمن را می شکستند، امروز این نبرد در فضای رسانه ای، تکنولوژی و شبکه های مجازی بسیار پیچیده تر و دقیق تر دنبال می شود.

جنگ روانی، مجموعه ای از عملیات اطلاعاتی، تبلیغاتی و شناختی است که با کمک رسانه ها و ابزارهای ارتباطی، بر احساسات، افکار و رفتار مردم تاثیر می گذارد. انتشار اخبار دروغ، تحریف حقیقت، بزرگ نمایی تهدیدها، پخش شایعات، نشان دادن ناکارآمدی مدیریت، تحریک اختلافات قومی، مذهبی یا طبقاتی، و کم اهمیت جلوه دادن نمادهای ملی و فرهنگی، روش های معمول در این جنگ هستند. استفاده از تصاویر ناامید کننده و تاکید بر ناتوانی در مدیریت مشکلات، روحیه جامعه را خراب می کند و وحدت اجتماعی را تضعیف می کند. نمونه بارز این روش ها را در حملات اخیر اسرائیل به ایران می بینیم؛ جایی که با پخش شایعات و اخبار جعلی و دامن زدن به شکاف های اجتماعی در رسانه های وابسته، تلاش شد آرامش روانی مردم را برهم زده و با ایجاد خستگی ذهنی، اعتماد و همبستگی عمومی را کاهش دهند. در این میان، تحریف واقعیت و فرافکنی ریشه مشکلات، یکی از پیچیده ترین تاکتیک های دشمن برای تضعیف دفاع کشور و کاهش اعتماد مردم است.

در برابر چنین تهدیدی، مقابله تنها با ابزارهای امنیتی کافی نیست؛ بلکه مستلزم راهبردی چندوجهی بر پایه آگاهی، انسجام و تاب آوری است. آموزش سواد رسانه ای و تقویت قدرت تحلیل انتقادی در میان اقشار مختلف، به ویژه نسل جوان، نخستین گام در مهار تاثیر جنگ روانی است. پاسخ گویی شفاف و سریع نهادهای رسمی، تولید روایت های معتبر و امیدآفرین، تقویت ارتباط مستمر میان مردم و دولت، و بهره گیری هوشمندانه از ظرفیت نخبگان، رسانه ها و کنشگران اجتماعی در فضای مجازی نیز نقش مهمی در خنثی سازی این هجمه ها دارد. همچنین، آموزش مهارت های روانی برای مدیریت استرس و ترویج روحیه همبستگی و مسئولیت پذیری جمعی، لازمه تاب آوری پایدار جامعه در برابر فشارهای شناختی است. در این میان، رصد دائم فعالیت های رسانه ای دشمن و شناسایی سریع جریان های مشکوک اطلاعاتی، شرط لازم برای واکنش مؤثر و پیشگیرانه است.

برای مقابله با این تهدید، تنها ابزارهای امنیتی کافی نیستند؛ بلکه نیاز به راهکاری جامع و چند وجهی داریم که بر پایه آگاهی، همبستگی و تاب آوری شکل بگیرد. آموزش سواد رسانه ای و تقویت توانایی تحلیل انتقادی در بین همه مردم، به ویژه جوانان، اولین قدم برای کاهش تاثیر جنگ روانی است. پاسخگو بودن سریع و شفاف مسئولان، تولید اخبار واقعی و امید بخش، تقویت رابطه نزدیک بین مردم و دولت، و استفاده هوشمندانه از ظرفیت نخبگان، رسانه ها و فعالان اجتماعی در فضای مجازی، نقش مهمی در خنثی کردن این حملات دارد. همچنین، آموزش مهارت های مدیریت استرس و ترویج روحیه وحدت و مسئولیت جمعی، لازمه تاب آوری پایدار جامعه در برابر فشارهای روانی است. رصد دائمی فعالیت های رسانه ای دشمن و شناسایی سریع اطلاعات مشکوک، شرط لازم برای واکنش قوی و به موقع است.

هر فرد در جامعه با حفظ هوشیاری، مسئولیت‌پذیری و خودداری از پخش شایعات، می‌تواند نقش مؤثری در تقویت جبهه داخلی و شکست جنگ روانی دشمن داشته باشد. گرفتن اطلاعات از منابع معتبر، تحلیل محتوا قبل از قبول یا انتشار آن، تقویت روحیه اطرافیان در شرایط سخت، مشارکت در انتشار اخبار امید بخش و واقعی، و ایجاد فضایی آرام و منطقی در خانواده و محل کار، از راه‌هایی است که هر شهروند می‌تواند در برابر اهداف روانی دشمن بایستد. حتی رفتارهای ساده روزمره مثل داشتن گفت‌وگوی آگاهانه یا ارسال پست‌های سنجیده در فضای مجازی می‌تواند جلوی گسترش اضطراب، ناامیدی و بی‌اعتمادی را بگیرد که دشمن به دنبال آن است. در چنین شرایطی، ایجاد امید، ترویج شادی و نشان دادن توانمندی‌ها و دستاوردهای ملی، به نوعی داروی روانی عمل می‌کند و از ضعف روحی جلوگیری کرده و آرامش عمومی را بازمی‌گرداند.

دشمنان ملت ایران که از تاریخ پرافتخار و مقاومت مردم این سرزمین، به ویژه در دوران دفاع مقدس آگاهند، خوب می‌دانند که این ملت را نمی‌توان با نیروی نظامی شکست داد. به همین دلیل، به میدان جدیدی آمده‌اند: نبردی روانی-شناختی که سلاح آن ترس، تردید و تفرقه است. با این حال، همان‌طور که فرزندان ایران در جبهه‌های جنگ پایدار ایستاده‌اند، مردم این سرزمین نیز با بینش عمیق، همبستگی ملی و ایمان، می‌توانند از این میدان پنهان به سلامت بیرون بیایند. در این جنگ بی‌پایان، هر ایرانی می‌تواند سنگری باشد در برابر امواج تبلیغات دشمن.

پروفسور علی گرجی

رئیس مرکز تحقیقات علوم اعصاب

دانشگاه علوم پزشکی مشهد